

Лекція 2

Предмет, метод,
джерела та
система
фінансового
права

План лекції

---

1. Предмет фінансового права та методи фінансово-правового регулювання.
2. Фінансове право в системі права України.
3. Система та джерела фінансового права.
4. Фінансове право та наука фінансового права.

Системність - найважливіша властивість права

- **Система права** - це багатогранне правове явище, яке включає різні за своїм змістом та обсягом структурні елементи.

- **Галузь права** - це відносно самостійний підрозділ системи права, який регулює однорідні суспільні відносини.

Цивільні та фінансові відносини

- Не всі грошові відносини є фінансовими.
- Придбання товарів через торговельну мережу є предметом регулювання **цивільного** права, хоч такі відносини і мають грошовий характер.
- Однак, коли торговельна фірма за наслідками підприємницької діяльності розраховує й сплачує податок до бюджету відповідного рівня, такі відносини стають вже **фінансовими**, оскільки відбувається мобілізація ресурсів до централізованого фонду коштів.

Публічний та владно-майновий характер фінансових відносин

- Фінансове право – одна з **публічних** галузей права (також конституційне, адміністративне та кримінальне та ін).
- У відносинах, пов'язаних з формуванням і витрачанням коштів централізованих і децентралізованих фондів, виявляється **владно-організуюча** роль держави в розподілі й перерозподілі національного доходу та ВВП.
- Саме тому такі відносини мають **владно-майновий** характер.

Предмет фінансового права

- **Предметом фінансового права є суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються у сфері фінансової діяльності держави.**

Метод владних приписів

Метод фінансово-правового

регулювання - це сукупність засобів впливу з боку держави на учасників фінансово-правових відносин.

Основним методом фінансового права є **метод владних приписів**, який є системою впливу на учасників фінансово-правових відносин з метою реалізації ними своїх функцій.

Державно-владні приписи

Для **державно-владних приписів** у сфері фінансової діяльності характерні такі риси, як категоричність та відсутність оперативної самостійності.

Державно-владні приписи

Владні приписи стосуються забезпечення фінансової діяльності держави:

- визначення розміру та порядку справляння податків, інших обов'язкових платежів до бюджетів різних рівнів;
- визначення повноважень розпорядників бюджетних коштів;
- встановлення порядку розподілу компетенції між учасниками бюджетних відносин;
- здійснення бюджетних трансфертів;
- порядку використання фінансових ресурсів, у тому числі шляхом кошторисно-бюджетного фінансування;
- правового забезпечення державного боргу;
- здійснення грошово-кредитної діяльності тощо.

Більш повне визначення

Фінансове право - це публічна галузь права, яка містить сукупність юридичних норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у процесі створення, розподілу й використання фондів коштів (фінансових ресурсів) держави та органів місцевого самоврядування, необхідних для реалізації їх завдань та функцій.

Фінансове право - самотійна галузь права

Специфічною рисою правового регулювання суспільних відносин є те що, вони складаються з різноманітних видів суспільних відносин, які регулюються відповідними галузями права.

Фінансове право - самотійна галузь єдиної правової системи держави.

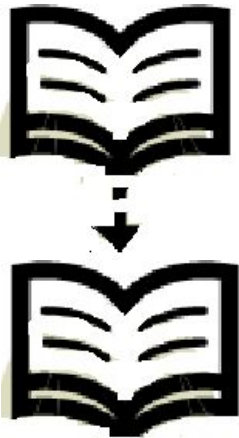
Його самотійність обумовлена окремим предметом правового регулювання, змістом, якісною єдністю суспільних фінансових відносин.

Фінансове право та конституційне право

Норми фінансового права фактично конкретизують положення конституційних норм і забезпечують мобілізацію, розподіл і витрачання централізованих і децентралізованих фондів коштів.

Норми **Конституції** України посідають **найвище становище** в ієрархії правових норм. На відміну від фінансово-правових, конституційні норми мають більшу юридичну насиченість, більшу щільність юридичного змісту.

Фінансове право і адміністративне право

Адміністративне право регулює суспільні відносини управлінського характеру, переважно у сфері державного управління, у процесі здійснення завдань і функцій виконавчої влади.

Витоки фінансового права містяться
серед адміністративного права і наприкінці
X: воно виділилося з адміністративного
права в самостійну галузь.

Саме спираючись на норми та принципи теорії управління, фінансове право регулює ті відносини, що безпосередньо пов'язані з фінансовою діяльністю держави.

Зв'язки з цивільним та господарським правом

Норми **цивільного права** регулюють майнові та особисті немайнові відносини, які можуть також виражатися у грошовій формі.

Господарське право як галузь права регулює відносини, що існують у сфері організації та здійснення господарської діяльності суб'єктами всіх форм власності.

Суб'єкти фінансового права також виступають учасниками інших відносин.

Приклад: Національний банк.

3. Система та джерела фінансового права

Фінансове право – це галузь законодавства, що є сукупністю законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини, які виникають у процесі створення, розподілу й використання фондів коштів держави.

Основою і джерелом фінансового права є фінансово-правові норми.

Структура курсу "Фінансове право"

- Загальна частина** об'єднує норми фінансового права і правові інститути, що закріплюють:
- поняття фінансів та фінансової діяльності держави, її методи, принципи та правові форми;
  - предмет та методи фінансово-правового регулювання;
  - характеристику фінансових правовідносин та фінансово-правових норм;
  - правовий статус уповноважених у сфері фінансової діяльності державних та муніципальних органів;
  - поняття фінансового контролю, його види та методи.

Структура курсу "Фінансове право"

Особлива частина містить норми і правові інститути, що регулюють окремі напрями фінансової діяльності держави.

Провідне місце в Особливій частині фінансового права посідає **бюджетне право**, яке складається з двох великих правових інститутів - бюджетного устрою та бюджетного процесу.

Особлива частина містить також такі правові інститути:

- доходи бюджетної системи (податкові та неподаткові);
- видатки бюджетної системи та цільових фондів;
- державний кредит;
- державне обов'язкове страхування (майнове та особисте);
- грошово-кредитна система.

Джерела фінансового права

До джерел фінансового права належать:

- Конституція - Основний Закон України;
- загальні та спеціальні закони;
- Постанови Верховної Ради України;
- Укази Президента України;
- Постанови та Декрети Кабінету Міністрів України;
- відомчі нормативно-правові акти (постанови Правління НБУ; накази Міністра фінансів; розпорядження Державного казначейства України тощо);
- міжнародні правові акти, звичаї та стандарти, що ратифіковані парламентом та входять до національного законодавства.

Конституція України і фінансове право

Конституція України має найвищу юридичну силу.

Конституція - **акт безпосередньої дії** (ст. 8): принципи та норми Основного Закону можуть регулювати конкретні суспільні відносини, у тому числі у сфері фінансової діяльності, якщо вони стосуються предмета конституційного регулювання.

Конституція України:

- закріплює виключну компетенцію Верховної Ради України у прийнятті фінансового законодавства, у тому числі у сфері бюджету, податків, грошової системи, валютних відносин (ст. 92);
- закріплює визначальні принципи побудови бюджетної системи (ст.95), бюджетного періоду (ст. 96);
- встановлює компетенцію Рахункової палати України (ст. 98), Національного банку України (ст. 99, 100).
- У Конституції України визначено компетенцію Уряду як вищого органу в системі органів виконавчої влади в сфері фінансової діяльності (ст.116, 117), компетенцію місцевих державних адміністрацій (ст. 118, 119).

№8

№92

№95

№96

№98

№99, 100

№115, 117

№118, 119

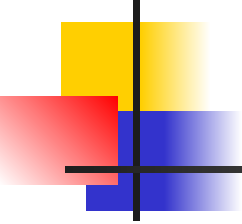
Нормативно-правові акти

Нормативно-правові акти:

- Укази Президента України;
- Постанови та Декрети Кабінету Міністрів України;
- акти органів місцевого самоврядування та місцевої влади;
- Накази та інструкції Міністерства фінансів, Державного казначейства, Державної податкової служби, Національного банку України;
- акти органів державної виконавчої влади - міністерств, відомств тощо;
- локальні акти, що приймаються адміністраціями підприємств, установ, організацій.

4. Фінансове право та наука фінансового права

Наука фінансового права (наука про фінансове право) є сукупністю теоретичних понять, тлумачень і уявлень про чинне фінансове право, його предмет і метод, правові підгалузі та інститути, що входять до його складу.

Предметом науки фінансового права виступає вся сукупність знань про фінансове право та фінансову діяльність держави.

Різниця між фінансовим правом та наукою фінансового права

Наука фінансового права вивчає історію фінансового законодавства, розробляє наукові рекомендації щодо його вдосконалення. Також вона вивчає фінансове законодавство інших держав для здійснення порівняльного аналізу й використання позитивного досвіду.

	Фінансове право	Наука фінансового права
предмет	суспільні відносини	фінансове право
метод	владних приписів	порівняльно-правовий, узагальнення
результат	фінансово-правові норми, принципи, методи	оцінки, концепції, поняття

Наука фінансового права

Наука фінансового права знаходить своє відображення в **науковій діяльності, підручниках, дисертаційних роботах вчених.** Також за останні роки значно зросла кількість і якість дисертаційних досліджень, здійснених практиками.

Фахівці-практики добре розуміють, що впровадження фінансових законів, формування сучасної системи між бюджетних, податкових відносин, діяльності у кредитно-фінансовій сфері потребують якісного наукового підґрунтя.

Питання

---

1. Що є предметом фінансового права?
2. Який основний метод правового регулювання?
3. В чому полягає категоричність фінансових приписів?
4. Що таке фінансове право як галузь права?
5. Який зв'язок фінансового права з конституційним та адміністративним?
6. Які джерела фінансового права?
7. Яка роль Конституції України?

Лекцію закінчено

